باجی جیانووسین: ئەزموونی سەباح ڕەنجدەر.. ئەحمەدی مەلا

شیعر لای سەباح ڕەنجدەر لە شیکلی جیهانێکدایە، کە نە سەرەتای دیارە نە کۆتایی، بەڵکو لە پەڕەی جوانیی، لە دەنگی نامۆ، لە بزاوتێك، لە ئاماژەیەك، لە ساتمەیەك، لە بیرەوەرییەك پێکهاتووە، لە کۆتاییدا، هەموو شتێك لای شاعیر دەبێتە ماددە و مایەی شیعر. ڕەنگە باس لە سەرەتایەك بکات، بەڵام سەرەتایەکی زەمەنی نییە، بەڵکو لە ئێستایەك پێکدێت، کە زەحمەتیشە دەستی بەسەردا بگرین. لە زمانی ئینجیلەوە ئەوە فێردەبین کە (لە سەرەتادا وشە هەبوو)، ئەگەر (وشە) مەبەست لە کردەی خەڵق بێت، ئەوە بە (کردار)یش دەکرێت لێکبدرێتەوە، بەڵام لە ژێر زمانی شاعیر ئەوە دەخوێنینەوە، کە (لە سەرەتادا تەنیا جوانیی هەبوو). جوانیی لای ڕۆمانسییەکان دنیایەکی خەیاڵییە، دنیایەکی دوورەدەستە، بەڵکو لە زۆرباریشدا، ئاوێتەی مەرگیش دەبێت. هەر ئەو جوانییەیە، دواتر ڕامبۆ بە (تاڵ) دەیچوێنێت.

لۆژیکی شیعر، لەسەر نالۆژیك بەندە، جیهانی ئەم شاعیرە وەکو نارنجۆکێك هەڵپروون بە هەڵپروون بووە، هیچی بەسەر یەکەوە نەماوە، پارچەکانی جارێکی دی مەحاڵە پێکەوە گرێ بدرێنەوە، بەڵام هەر پارچەیەك خۆی لە خۆیدا پێکهاتەیەکی شیعرییە. ئەم جیهانە ئینسان تووشی گێژبوون دەکات، ئەو گێژبوونەی کە ڕامبۆ دەیویست دەستی بەسەردا بگرێت. ئایا ئەم کردەیە بە شیعر ئەنجام دەدرێت، ئایا شاعیر دەتوانێت ئەم جیهانە لەیەکترازاوە، لە یەکداماڵاوە جارێکی دی بداتەوە دەم یەك و وەك سەنعەتکارێك، هەوڵی ئەوە بدات برین و شوێنەواری ئەو ئازارانە بسڕێتەوە:

شیعر دەستی لەسەر شانم دانا

گوتی لە دوورەوە هاتووم و نەزرم لە خۆم گرتووە

نیشانەی زیندووکردنەوە بناسم

شاعیر زۆر خولیای جیهانی خۆیەتی، هەست ناکات کە کات تێدەپەڕێت، هەست ناکات کە دەرەوە کاریگەریی بەسەر ئەزموونی ئەوەوە هەیە، بە پێچەوانەوە ڕەنگە بیەوێت، جیهانە شیعرییەکەی خۆی ببێتە مەرجەع، نەك ئەزموون، بۆیە هەست بە گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی لە دەقە

سەرەتاییەکانی و دەقە تازە نووسراوەکانی ناکەین. جیهانی شیعریی ئەو بەبێ کەلێن دروست بووە، ڕەنگە بواریشمان نەداتێ هەناسەی تێدا بدەین. وەکو ئەوەی ئینسان لە دوا ساتەکانی خۆیدا بژێت و ئەوەی دەمێنێتەوە تەنیا هەر شیعر بێت. بەرجەستەکردنی ئەو جیهانە بەبێ خاڵ، بەبێ وێرگوڵ، بەبێ مەسافەی نێوان وێنەکان، بەبێ سپێتی، بەبێ پەنجەرە و دەرگا. جیهانێکی سیخناخە بە خودی خۆی. دەق جێگای واقیع دەگرێتەوە:

وەك یەكەم ڕۆژی چوونە قوتابخانە
لافاو لەو جێگەیە نیشتەوە
خوداناس بۆ دەستنوێژ گرتن دەچنە سەری
ئەو شەقامانەی هاتوچۆیان لێ بەستراوە
ڕێكخراوی جانەوەران بە دەستە بەدەكانیان
ڕووناكییان لە بن دروشمەكانیان درۆزن كرد

ئەم جیهانە سوریالیئامێزە، لە هەمان کاتیشدا لێکاڵیشە، بە تێرم و موفرەدەی دەشتی دزەیی پڕ و پاراو دەبێت، بە ئاماژەیەکیش بۆ فەزای دەشتی هەولێر کۆتایی دێت،، پانتاییەکی خاوە، دووبارەبوونەوەی خودی خۆیەتی، کەمێك هەست بە تەڕایەتی بینین، چاو دەکرێت، بەرجەستەکان لەناو دزایەتی و بە دزایەتی خۆیان دەژین. هیچ شتێك لە کۆتاییدا، پەیوەندی بە هیچ شتێکەوە نەماوە. هەموو (پنت)ێك سەربەخۆییەکی تەواوی هەیە، بۆ خودی خۆی واقیعێکە. شاعیر کەس ئاشت ناکاتەوە، بانگەشەی کەس ناکات، قسە لەگەڵ کەس ناکات، نایەوێت دەمی ئاراستەی هیچ کەسێك بکات. ئینسان لە دەقی سەباح ڕەنجدەردا، بە بێ هیچ ئاراستەیەکی دیاریکراو هەنگاو دەنێت:

لە ژووری زێوانی خۆم گۆڕەپانێکی گشتیم چۆڵ و قەرەباڵغ

بۆیە لای ئەو، بەرجەستەکان، ماددەکان، چ سروشتی بووبێتن، چ ماددی ڕووت، کەوتوونەتە هەرەکەت و گیانیان لەبەرە. زمان لەسەر هێڵی بەیانی ئاراستەکراو بەکار نەهاتووە، بەڵکو لە ئاماژە، هەندی جار ئەو ئاماژەیە بۆ خودی خۆی گەڕاوەتەوە. ئەم جۆرە شیعرە لەناو ئەدەبیاتی کوردیدا، ڕەنگە خوێنەری زۆری نەبێت، چونکە دەیان دەیەیە، شیعریان بەوە ڕاهێناوە کە (سیاسی) بێت و حەماسییانە بێتە دەنگ، پەیامی هەڵوێستبازیی هەبێت، لە یاوەر و مورید و چەپڵە بگەڕێت، یان (ڕۆمانسی) بێت، ختووکەی هەستە چەپێنراوەکان و داپڵۆسێنراوەکان و مەحروومەکان بدات، ئەرکی کۆمەڵایەتی و

سایکۆلۆژی ببینێت، تە‌نانە‌ت هەندێ جار وە‌کو وێنە‌ی (پۆرنۆ)ی لێ بێت، لە□ پێناو فێنککردنەوەی دەروونێکی گڕگڕتوودا بەکارهاتبێت.
سەباح ڕەنجدەر لەم دیدەوە دژە شیعر دەنووسێت.

ئە‌م دژە‌ شیعرە‌ دە‌مێکە‌ لە‌ناو ئە‌دە‌بییاتی کوردیدا دە‌نووسرێت، نە‌یاری لە‌ یاوە‌ر زۆرترە‌. هە‌ندێ جار تۆمە‌تی ئە‌وە‌ی دە‌درێتە‌ پاڵ کە‌ لە‌ پاشۆڵی ڕێتۆریکی تە‌قلیدی نە‌هاتووەتە‌ خوارێ، بۆ پە‌ردە‌ی گوێی کوردان قورس و بە‌دفە‌ساڵە‌، هە‌ندێ جاریش گومانی ئە‌وە‌ی لێدە‌کرێت کە‌ دیمە‌نی دڵڕفێنی خە‌یاڵیی ناکێشێت و دە‌مێکیش بە‌ لاترازاو لە‌ سیاقی گشتیدا دەخوێندرێتەوە.

ئە‌م تۆمە‌تانە‌ هە‌ند ڕاستن، ئە‌گە‌ر نووسین وە‌کو تە‌قلیدێکی قوتابخانە‌یی سە‌یر بکرێت، نە‌ك وە‌ك ئافرێندراوێکی تاك، بۆیە‌ دە‌بینین، ئە‌گە‌ر لای شاعیر ئاماژە‌یە‌کیش بۆ جە‌ستە‌ی ژن کرابێت، ئە‌وە تە‌نیا هە‌ر بە‌م جۆرە‌ بە‌ ژێر قە‌ڵە‌می شاعیردا تێپە‌ڕیوە‌:

ئاو چاوی کوێر نەبوایە
بە لەشی نەرمی کیژان وشك نەدەبووەوە

یان ئە‌گە‌ر بێتو ئاماژە‌یە‌ك بۆ شەڕی ناوخۆ و شەڕی براکوژییە‌کانی دوای ڕاپە□رینیش کرابێت، ئە‌وە‌ شتێکمان پێ دە‌ڵێت، کە‌ ڕە‌نگە‌ تە‌نیا ئە‌و کە‌سانە‌ هەستی پێ بکە‌ن کە‌ لە‌ نزیکە‌وە‌ ئاگاداری بارودۆخە‌کە‌ بوونە‌. بە‌ شێوە‌یە‌ك لە‌ شێوە‌کان ئاماژە‌ بۆ دوو لە‌قلە‌قە‌کە‌ی سە‌ر منارە‌ی مزگە‌وتی خانەقا دە‌کات. ئە‌و دوو تە‌یرە‌ وە‌کو لە‌ ئە‌بە‌دییە‌تە‌وە‌ هاتبێتن و لە‌سە‌ر ئە‌و منارە‌یە‌ نیشتبێتنە‌وە‌. لە‌ تە‌یرێتی خۆیان کە‌وتبێتن و بووبێتنە‌ ڕۆحی زیندووی شارە‌کە‌، بە‌ڵام مە‌خابن ئە‌م ڕۆحە‌ بە‌ دە‌ستی (نیشتیمانییە‌ك) وە‌کو نارنجۆك هە‌پروون بە‌ هە‌پروون دە‌بێت. شاعیر بە‌ تە‌وسێکە‌وە‌ باسی لێوە‌ دە‌کات. هە‌ولێری دێرین دە‌بێتە‌ باڵندە‌ی دێرین. کێ کۆنترە: پیرە‌ حاجی لە‌قلە‌ق، یان شاری هە‌ولێر؟ بێگومان لە‌ کوشتنی باڵندە‌دا پە‌یامێکمان پێ وتراوە‌: (کوشتنی شار و ئینسان و شارستانییە‌تە). ئینسان بە‌ تاقی تە‌نیا بە‌ هیچ جۆرێك ئیمکانییە‌تی ژیانی نییە‌ لە‌سە‌ر ئە‌م خاکە‌ بریندارە‌:

نیشتیمانییە‌ك باڵندە‌ی دێرینی هە‌ولێری کوشت

هە‌روە‌ها دە‌بێت ئاماژە‌ بۆ خاڵێکی دیکە‌ لە‌ شیعری ئەم شاعیرەدا بکرێت، ئە‌ویش زمانی سیحرە‌. شیعر و سیحر دوو دە‌ستە‌خوشکن، بە‌ڵکو دوو جمکانە‌ن. ئە‌وە‌ی بە‌ کردار ناکرێت، بە‌ خە‌یاڵ ئە‌نجام دە‌درێت. ئە‌م دوو جمکانە‌یە‌ پێکە‌وە‌

سەڕیان هەڵداوە و پێکەوەش هەڵدەکەن. دەبێت ئاماژە بۆ ئەوە بکەین کە سەرهەڵدانی زمان لە پێناو سیحرکردن بووە. سیحرکردن لە گەردوون، لە شتە بینراوە و نەبینراوەکان. واتە: ئاشتکردنەوەی دنیا لە ڕێگای زمانەوە، هەڵبەتە شیعر نزیکترین زمانی ئاشتکردنەوەیە. شیعر شەڕێکە لە پێناو ئاشتکردنەوەدا.

سەباح ڕەنجدەر شاعیری سرکە، ئەو وەکو ئەکرۆپاتانە گەمە بە وشەکانی دەکات، لەپێناو سڕینەوەی ئەو ناوەندە، شاعیر گەمەیان پێدەکات کە واقیع لە زمان جودا دەکاتەوە، هەوڵدانێکە بۆ ڕووخاندنی ئەو پردانەی کە ئینسان لە زمان جودا دەکەنەوە. گەڕانەوە بۆ زمانی منداڵیی، بۆ ئەوەی منداڵ و زمان ببنەوە بە یەك جەستە. ئیتر شتێك نییە بە ناوی فیکرەوە و شتێکی دیکەش بە ناوی زمانەوە، بەڵکو جەستە دەبێتە زمان و زمانیش وەکو جەستە هەڵسوکەوت دەکات. هەروەکو لە سەرەوەش ئاماژەمان پێی کرد، شیعر لای شاعیر لەسەر لۆژیك بەند نییە، بەڵکو دژە لۆژیکیش ئیش دەکات، لێرەوە وێنەکردن پانتاییەکی مەزن لە دەقی ئەم شاعیرە داگیر دەکات. وێنەی نەخۆشێك نا، بەڵکو چەماندنەوەی زمان بۆ ئاستێکی دی، زمان ئەو ئاسنە گەرمبووەیە، کە شاعیر بە کەیفی خۆی دەیچەمێنێتەوە، پاشانیش کە سارد دەبێتەوە، شیکلی سەیر و سەمەرەیان وەرگرتووە. هەڵدانی ماسی بۆ حەوزی شووشە، بە هەڵدانی وشەیەك ناکات بۆ ناو ڕستە:

ماسی هەڵدەدەمە ناو حەوزی شووشە

هەندێ جاریش بەرانبەر بە وێنەی سوریالیئاسا خوێنەر تووشی حەپەسان دەبێت، چونکە ئەم ئەکرۆپاتکردنەوە دەگەیەنێتە ئاستێك، کە ڕەنگە دوا سنووری خەیاڵ بێت. خوێنەری کەمخەیاڵ تەواو بێزار دەکات:

دەمی بە قاقبەقاقی ئاسوودەیی گەرم کرد

یان

پێغەمبەران لە شەرمی ڕووناکیدا مردن

شاعیر دەستەواژە ئاینییەکان، ئاماژەکردن بۆ پیاوچاکان و پێغەمبەران و ئەدەواتی بواری پیرۆز بەکاردەهێنێت، لەپێناو هەڵگەڕانەوە، یان لەپێناو ئاراستەیەکی دیکە بەکاریان دەهێنێتەوە، یان ئەوەتا زمان دەبەستێتەوە بۆ زەمانێکی دێرین، زەمانێکی بەسەرچوو و لە ژێر لێوەوە بە خوێنەر بڵێت ئەم دەقانە ڕەگوڕیشەیان هەیە. لەم هاوکێشەیەدا،

ئینسان وەکو یەکەم کائین و یەکەم بوونەوەر و یەکەم بەرجەستەی دێتە پێشەوە. ئینسان کائینێك نییە لە گۆڕانکارییە سروشتییە دێرینەکانەوە هاتبێتە کایەوە، بەڵکو سەرەتا ئەو دروست دەبێت، ئینجا ڕەگەزە بێ ئەژمارەکانی سروشت دروست دەبن. ئەم دیدە ئاماژە بۆ تێرمی (ئیومانیسم) دەکات و لە هەمان کاتیشدا ڕەگەزێکی ئۆرگانیکی دەقی سەباح ڕەنجدەرە:

ئاسمان لە دەمودووی هەور
پێش ئەوەی ببێتە
باران یان بەفر
تەرزە یان شەختە
ئێمەی دروست کرد

زۆر ڕەگەزی دیکەی هەن دەکرێت هەڵوێستەیان لەسەر بکرێن و بهێنرێنە زمان. خوێنەر دەتوانێت لە تێرمی (گەرم) بڕوانێت و لە سیاقە جیاوازەکانی وردبێتەوە. چۆن ئەم موفرەدەیە تێکهەڵکێشی وێنەی شیعریی دەبێت و ڕەگوڕیشەکانی لە قووڵایی چ خاکێکدا، تەڕیی و گەرمایی دەقۆزنەوە. خوێنەر، یان توێژەر دەتوانێت لەسەر چەند ڕەگەزی دیکەی بگیرسێتەوە و زیاتر پەی بە دنیای شیعریی شاعیر بەرێت، بەڵام ئەوەی جێی سەرنجە، ئەو جیا دەنووسێت و باجی ئەم جیانووسینەش دیارە.

ئەحمەدی مەلا

ئاخۆ کاوەی ئاسنگەرخاینە؟.. د.شێماڵ ئیسماعیل

جەژنی نەورۆز لە کوردستاندا خاوەنی جێگە و پێگەیێکی زۆر تایبەتە و لەگەڵ گۆشت و خوێنی نەتەوەی کورد تێکەڵ بووە. وەک دەڵێن مادەکان بنیادنەری ئەم جەژنە بوون بەڵام مێژووی دەسپێکی نەورۆز ناڕوون و نادیارە. ئەوەی ئاشکرا و بەرچاوە ئەوەیە نەورۆز هەرچەنێک دروست بووبێ و هەر خوێندنەوەیێکمان لێی ببێ، هەر خاوەن جێگە و پێگە دەمێنێتەوە و ساڵ لە دوای ساڵ پێشنگدارتر و ڕەنگینتر

لـە پێشوو خۆ دەنوێنێ و بە شکۆترلە جاران بەڕێوە دەچێت.

دیارە نەورۆز و چۆنییەتی وەدیهاتنی و مێژووەکەی دایمە قسەی لە سەر بووە و مشتومڕی زۆری هێناوەتە ئاراوە. لە مێژوو بە دەرەو بە دڵنیاییەوە لە ئوستوورەکاندا سەر دەر دینێ و دەبێ هەر لە ئوستوورەش دا خوێندەوەی بۆ بکرێ. هەرچەند لە نێو داب و نەریت و شێوەی ژیان و تەنانەت جوگرافیاش دا دەتوانین بۆی بگەڕین و خوێندنەوەیەکی لەم جۆرەمان بۆی ببێ. وەکوو بە دوادا گەڕانەکەی مامۆستا هێمن موکریانی، کە لە نێو ژیانی ئاژەڵداری و کشتوکاڵی کورد و ناوچە شاخاوەییەکاندا بۆی دەگەڕێ و دەکرێ بە خوێندنەوەیەکی زۆر لۆژیکی بزانین. چونکە پڕاوپڕ لەگەڵ ژیانی ئاژەڵداری دا دەگونجێ. بەڵام بە دڵنیاییەوە ئەم جۆرە خوێندنەوانە باری حیماسی نەورۆز لا دەبات و دەیسڕێتەوە. لە ئوستوورەش دا دەکرێ بە نەورۆزی ئایینی مێهرییەوەیە گرێ بدرێ یا خۆ بە باسە پڕ لە مشتو مڕ و ئاو هەڵگرەکەی کاوەی ئاسنگەر و ئەژدیهاکەوە یان هەر خوێندنەوەیەکی ئوستوورەیی تر کە وەک هەموان ئاگادارن هەیە و دەکرێ بە ئاسانی بە ئوستوورەی ترەوە گرێ بدرێ.

گەلان و کولتوورە جیاجیاکانی جیهان لە ئوستوورەکانیان دا زۆر وەک یەک دەچن و دەتوانین بڵێین هەموو گەلانی جیهان لە چەند ئوستوورەی سەرەکی شتی نوێتر بۆ خۆیان ساز دەکەن و بۆ گەیشتن بە مەبەستەکانیان بە لای خۆیانی دا دەشکێننەوە و هەر ئەوەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئوستوورەیەک چەندین خوێندنەوەی تایبەتی لێبکرێ. گەلانی هوشیار و پێگەیشتوو بە نووسین و شرۆڤەی کەس ڕازی نابن و هێندێ جار لە بنەڕەتدا شتەکان هەڵدەتەکێنن و هەڵیدەگێڕنەوە و وەردی دەدەنەوە و سەر لە نوێ دروستیان دەکەنەوە و خۆیان لە ئوستوورە و بابەتە هێمایی و بابەتە سەمبولیکەکان بێ بەش ناکەن. ئێستا گەلی کۆریا بە دروست کردنی دەیان درامای مێژوویی دەیهەوێ ئەو کارە بکات. تورکیاش بە لاسایی کردنەوەی ئەوان دەیەوێ لە بیری کەماڵیزم بنەما و بنچینەیەکی هێمایی و سەمبولیک دروست بکات و جارێکی تر ئیمپراتۆڕی عوسمانی دابمەزرێنێتەوە. ئاوڕدانەوە لە کوورش و داریووش و دەیان شتی دروست کراوی تر سەڵمێنەری ئەم ڕاستیەن.

لێرەدا تەنیا کوردە لە بەر ناکامی نەتەوەیی و شکستە پەیتاپەیتاکانی تۆڵە لە خۆی دەکاتەوە و خۆی دەڕنێ و مەزڵوومەییەتی خۆی بە خوێن و هەژاری و بێ دەرتانی نیشان دەدات و بەلای نووسین و کولتوورسازی و بنەما پێک هێنان و بە سەمبول کردن دا هیچ کە ناچێ، ئەوەی کە هەشیەتی تووڕی دەدا و لە گۆمی فەرامۆشی دەخات. ئەوەی کە تا ئێستا بوویەتی و هەزاران ساڵ شانازی پێوە

کردووە لە پڕدا لێی دەبێتە دوژمن و بە قسەی نووسەر و شرۆڤەکارانی نەتەوەکانی تر، بە تایبەت نەتەوەی سەردەست لە بەر چاوی دەکەوێ و دەنگ دلێرتر لە ئەوان لە هەڵای دەدا و وەدواکەوتوانی ئوستوورەی خۆماڵی و لە مێژینە بە خاین و چاوشۆڕە دەناسێنێ. ڕەنگە هەر ئاکامی ئەو ناکامی و دڵساردییانە بێت کە کورد دایمە خۆی پێ سووک و چکۆلە بووە و دەستی داوەتە براکوژی و خۆڕنینی هەرگیز لە خۆی دوور نەخستۆتەوە. ئاگری لە ماڵی خۆی بەرداوە و دڵی بە هاوسۆزی و هاوخەمی جیرانان خۆش بووە. ڕەنگە ئەم ڕستەیە لە نێو کورددا نەبێت لە کەس و لایەن و نەتەوەیەکی تری نەبیستی کە: " کورد هەرگیز هیچی بە هیچ نابێ ". نەتەوەیەک ئاوەها ڕستەیەک لە سەر زاری تاکی کۆمەڵگای بێت و دامودەزگا و پێکهاتەیەکیش شک نەبات ئەو بۆچوونانە بە هەڵە بزانێ و بۆ لابردنی هەوڵی شێلگیرانە بدات و مەرجەعەکانی هێندەی لە بیری یەکتر سووک کردن و جەماوەر دروست کردن و شەڕی براکوژی دا بن، نیو هێندەش لە بیری پاراستنی بەها نەتەوەییەکان و بنەما هاوبەش و هێمایی و سەمبولیکەکاندا نەبن بە داخەوە حاڵی لەمە باشتر نابێت و بە دڵنیایییەوە هەموو بەهاکانی فەرامۆش دەکات و سەر لە بەریان بە سووک و چرووک دەزانێ و نەک هەر نەورۆز، ئاووخاک و شاخ و شار و گوندیش دەفرۆشێ.

با ئاوڕێکی کورت لە ئوستوورە بدەینەوە و باسەکەمان درێژە پێ بدەین. ئوستوورە و ئەفسانە زۆر جار بە هاوواتا دێنە ئەژمار. ئوستوورە دەکرێ ناڕووداوی دوور لە ڕاستی بێ یا خۆ ڕووداوێکی شاخ و باڵ لێ زیادکراو بێت کە لە حاڵەتی ئاسایییەکەی دوور کەوتبێتەوە و گوڕانی سەیر و سەمەرەی بە سەردا هاتبێ. باڵای ئوستوورە بە قەد باڵای دێرینە بوونی مر□ڤ ل□ سەر زەوی. بەرھەمی بیر و تێفکرینی مر□ڤ، ب□ تایبەت ئەو کاتانەی نەیتوانیوە بە شیوەیەکی زانستی ولۆژیکی وڵامی پرسیارەکانی بداتەوە. لە دونیای خەیاڵدا بە کەیفی خۆی ڕمبازێنی کردووە و شتی بۆ وڵام خولقاندووە. لە زمانی هێمایی و سەمبولیک کەڵکی وەرگرتووە وبەم کارەش بنەمایەکی بۆ تێفکرینی ڕابردووی خۆی دروست کردووە. ئەم بنەما دروست کردنە تا ئەو جێیە گرینگە کە بۆ ئاشکراکردنی فەرھەنگی نەتەوەیەک دەبێ ئاوڕ لە ئوستوورەکانی ئەو نەتەوە بدەینەوە. بۆ گرینگی ئوستوورە هێندە بەسە بڵێین جیهان لە دوو ڕێوە دەگۆڕێ: یەکەم لە ڕیی زانستی “ئابژێکتیف” و دووهەم لە ڕێی خەیاڵی زەینییەوە بە هۆی شێعر و ئوستوورە و ئاینزاوە. بەم پێیە دەتوانین بڵێین هەر نەتەوەیەک هەوڵ دەدات ئوستوورە باشەکان بۆ خۆی بەرێ و بە مافی خۆشی دەزانێ ئەم کارە بکات. هەر بۆیە نەتەوەکان بەردەوام بە پێی بار و دۆخ و پێگەی خۆیان ناوە ناوە ئاڵوگۆڕ بە سەر ئوستوورەکانیاندا دێنن و

بە بەرژەوەندی خۆیان کەڵکی نوێیان لێ وەردەگرن.

مامۆستا ئەحمەدی شاملووش وەک شاعیر و ئوستوورەکارێک دەستی دا ئەم کارە و لەزانستگای بەرکلی لە وتارێکی تایبەت دا خوێندنەوەیەکی نوێی لە کاوەی ئاسنگەر کرد و ئەم خوێندنەوە نوێیەی شاملوو بوو بە بەڵگە کە کورد لە کاوەی قارەمانی هەزاران ساڵەی خۆی حاشا بکات و بە خاینی بزانێ. هەر ئەم بابەتەش ببێتە هۆی ئەوەی کە نەورۆز ئەو پێگە سەرەکییەی خۆی لە لای ئەو کەسانە لە دەست بدات و بە خۆیان بڵێن ئێمە هەزاران ساڵە خاینێکمان کردووە بە قارەمان و پێیداهەڵدەڵێین. نووسەری ئەم دێڕانە جارێکی تر لەوتاری "کاوەی ئاسنگەر وگوڕە گەنمەکانی سەرشانی" دا باسی لێوە کردووە گەلانی تر بوونەتە خاوەنی دەسەڵات و کیانی سەربەخۆیان پێک هێناوە و چی تر نیازی ئەوتۆیان بە ئوستوورەی کاوە وئەژدیهاک یان زووحاک نییە. کە وا بوو زۆر سرووشتییە چوارچێوەی ئەو ئوستوورەیە تێک دەن و بە بەژێنەبوونی باسەکە خوێندنەوەی نوێی لێ بکەن. کاوە کێیە و خەڵکی کوێ بووە و چۆن ڕاساوە و دواتر دەسەڵاتی ڕادەستی کێ کردووە بە ڕای من بە نەتەوەیەکی وەکوو نەتەوەی ئێمە گرینگ نییە! ئەوە گرینگە ڕاسانی کاوە هێما و سەمبولە بۆ نیشان دانی ڕاسان و هێزی خەڵکی ڕەش و ڕووت لە بەرانبەر زاڵمان و لە قاودانی فرت و فێڵی دەسەڵاتدارانی خوێن خۆر. ڕاست ئەو شتەی کە نەتەوەکانی تر ئیتر کاریان پێی نەماوە و بۆیان گرینگ نییە. گەلێ خوێنەری هەژای کورد، ئوستوورەی کاوە و زووحاک بە دڵنیاییەوە ئەو ئوستوورەیە نەبووە کە فەردەوسی خوڵقاندوویەتەوە و کاوەی کورد ئەو کاوەیە نییە کە ئەو پێناسەی کردووە. کاوەی فەردەوسی خەڵکی ئیسفەهانە و دوای شەڕشەڕکەی بە دوای کەسێک دا دەگەڕێ کە خاوەنی شکۆی ئیزەدییە و دەبێ ئەم شکۆیە لە خوێنی دا بێت. هەر بۆیە تەنیا فەرەیدوون شک دەبات و دەسەڵات ڕادەستی ئەو دەکات.

پێناسەی فەردەوسی دەبێتە هۆی دروست بوونی بەڵگەی خاین بوونی کاوە بۆ کورد. ئاخۆ ئەگەر کەسێکی وەک ئەحمەدی خانی ئەم ئوستوورەی نووسیباوە، کاوە هەر ئەم کاوە دەبوو؟ شاملوو ئەوەش بە گرینگ نازانێ. شاملوو دەڵێ پاشاکان هەموویان خەڵک بە چینی تایبەت دابەش دەکەن و لە لای ئەوان چینی ڕەش و ڕووت و هەژار لە بەر چاو نییە و پێیان پیاو نییە و تەنانەت بە پیس و گەماریشی ناو دەبەن. شاملوو دەڵێ دەبێ ئەژدیهاک دژی ئەو چینایەتییە بووبێ و جەمشیدی بە ئەوە لە ناو بردبێ کە دژ بە چینی بە دەسەڵات و ئاسایی کۆمەڵگا بووە. ئەو دەڵێ کاوە دژی بیرۆکەی لاچوونی چینەکان بووە. هەر بۆیە

نەدەبوو بڕاسە. بەڵام لە ئوستوورە کوردییەکەدا کاوە دژی ئەژدیهاکی زیندان قەڵا قەلا دەڕاسێ و بۆ لاچوونی زوڵم و جەور و خوێن ڕشتن و ڕەش و ڕووت بۆ کوشتن دان و داهاتی خەڵک خواردن خەبات دەکات و پاشای خوێن خۆر لە ناو دەبات. دەبا ئێمەی کورد هەمان خوێندنەوەمان لە کاوە ببێ کە لە بەرژەندی نەتەوایەتیماندایە. لە ئوستوورە کوردییەکەدا کاری کاوە شۆڕشێکە بۆ لابردنی ئەژدیهاک و هەرگیز لە بیری پاشایەتی و دەسەڵاتدا نەبووە. دەی بۆ دەبێ کاتی ئەوە نەهاتبێ کە ئوستوورە کوردییەکە بەو ئاقارەدا بەرین کە یان کاوە بۆ خۆی دەبێتە خاوەن دەسەڵات یا ئەوەکات لە لەشی سەرۆکێکی شکۆمەندی نەتەوەکەی خۆیدا شکۆی ئیزەدی دەبینێتەوە و دەیکا بە خاوەن شکۆ.

بە دڵنیاییەوە دانانی پاشایەک لە هەر هەرێم و ناوچە و وڵاتێکدا کارێکی ئاسان نییە و ئێستاش پاش هەزاران ساڵ لە وڵاتانی پاشانشینی وەکوو سعوودیاش دا هەرکەس ناتوانێ ببێ بە پاشا و دەبێت خوێنی بنەماڵەیەکی تایبەت بە دەمارەکانی دا بگەڕێت. ئێستا ئەمە بڵێین بە بیری ئێستای خەڵک و سەردەمەوە بڵێین کە نەدەبوو ئاوا بێت و بریا ئاوا بوایەت؟ ئاخۆ ئێمە لە مێژووی جیهاندا نەمان دیوە ئاکامی شۆڕشێک بدزرێت و بەلاڕێدا ببرێت و خوێنی هەزاران مرۆڤ بە فیڕۆ چووبێت و ئەو کەسانەی کە دەردیان دیت و زیندان چوون و بەڵایان بە سەر هات، دەستیان لە بنی هەنبانەکەوە بێتە دەر و هیچ یان پێ نەبڕێ؟ بەڵێ دەیان نموونەی ئاوەها هەیە و ڕەنگە بە دیتنەوەی وەها نموونەیەک پێویست نەکا دوور بڕۆین و لە بن لووتی خۆمان بێت. بەڵام هەمیشە لە کۆمەڵگادا بەهانەیەک بۆ خۆجیاکردنەوە و شکۆ دروست کردن بووە و هەشە. دەبێ هەمیشە شتێک ببێ تا تاقمێک بە هۆی بەهرەمەندی لەو شتەوە لە سەرووی ڕا بە خەڵک بڕوانن و پلیکانێک بەرزتر لە خەڵکی ئاسایی ڕاوەستن.

ئێستا لە ئاخاوتنی ڕۆژانەمان دا باسی ژەنی باش و ژەنی خراپ دەکرێ. ئێمە لە ئەدەبی کوردیدا خاوەنی دەیان شێعری حیماسی کوردین کە باس لە پاڵەوانی کاوە دەکات. ئێستاش بیری کاوە و کردەوەی کاوە مێشکی تاکی ئێمەی داگیرکردووە و هەر تاکێکی خاوەن هەڵوەست بە ئەژدیهاکی جیهانی خۆی، خۆی بە کاوە دەشوبهێنێ. ئێستاش منداڵی دەیان نووسەر و شاعیر و خاوەن هەڵوەستی ئەم نیشتمانە ناوی کاوەیە. هەرچەند ساڵانێکە ئیتر کەس ناوێرێ ئەو ناوە لە منداڵی خۆی بنێ. ئەوەی جێی سەرنجە و نابێ فەرامۆش بکرێ ئەوەیە کە بە هەر دوو مەبەستەکە لە ئوستوورەکەدا کاوەمان پێویستە. چ ئەو بۆچوونەی

کە دەیهەوێ چینایەتی لە کۆمەڵگادا نەمێنێ و ژیانی یەکسانی دروست بکات، چ ئەو بەچوونەی کە هەشتا نەبەتە خاوەن دەسەڵات و لە بن سێبەری دەسەڵاتی نەخوازراوی سەردەست دایە و بە لابردنی ئەژدیهاکێک کاوەیەکی پێویستە. دەکرێ لە کۆمەڵگایەک دا کە هەموان دەیانەوێ یەک قەبارە و یەک دیوانیان ببێت، چەندین ئایدیۆلۆژیای تایبەت بوونی هەبێت. بەڵام با ئەوە یەکلا بکەینەوە کە ئوستوورەی نەتەوەیی نابێ لە چوارچێوەی ئایدیۆلۆژیادا بخوێندرێتەوە و دەبێ هەر نەتەوەیەک بە هەموو ئایدیۆلۆژیکانیەوە لە بن سێبەری نەتەوەیی بوونەکی تایبەتدا کۆببنەوە و ئەم کۆبوونەوەش ناوی لێبنرێ فەلسەفەی نەتەوەیی بوون. بۆ کورد ئەم بیرە دەبێتە فەلسەفەی کوردبوون.

لە ڕاستیەکدا با بڵێین کوردبوون ناو نییە، درووشم نییە، بەڵکوو فەلسەفەیە. ئەگەر نەتەوەیەک لە فکر و زەینی خۆیدا باوەڕی بە خۆی نەبێ و بە بیرکردنەوە و عەقڵییەت خۆی پێناسە نەکا و تەنیا بە ڕواڵەت و جل و بەرگ و قسە کردنی ئاسایی بە زمانەکەی، خۆی بناسێ، بە دڵنیاییەوە لە شوناسی نەتەوەیی بێبەش دەبێت و ناتوانێ پێناسەیەکی دروستی لە نەتەوەیی بوونی خۆی ببێت. فەلسەفەی کوردبوون دەخوازێ خاوەنی ئوستوورەیەکی جیاواز لە ئوستوورەی نەتەوەکانی تر لە نەورۆز بین. لەم ئوستوورەیەدا هەموو هەماکان بە لای کوردبوونەکی فەلسەفیانەدا دەشکێتەوە و کورد وەک نەتەوەیەکی خاوەن ئوستوورەیەکی بەهێز شەرم لە هیچ شتەکی ئەم ئوستوورە و بگرە هیچ شتەکی دیکەی خۆی ناکات.

د.شەماڵ ئیسماعیل پوور_سەقز

سەرچاوەکان:

ئەی. جی. هابز بام – ملت و ملی گرایی پس از ۱۷۸۰ – مترجم: جمشید احمدپور- ۱۳۸۲ 1 .
فرحناز ابونیا عمران – فریدون – ۱۳۸۷- انتشارات شلفین 2 .
شەماڵ ئیسماعیل پوور – خەمی خاک – ۱۳۹٦ – ناوەندی چاپ و بڵاوکردنەوەی گوتار 3 .
وتاری ئەحمەدی شاملوو لە زانکەی بەرکلی کالیفۆرنیای ئەمریکا 4 .

دەمامك.. بەختیار محەمەد

ڕاستی تاڵە، زۆر تاڵە؛ بۆیە خەڵك لێی دەترسێن و لێی هەڵدێن. ڕاستی شمشێرە، دەمامك و درۆ لەت لەت دەكا. ئێمەش (لە كۆمەڵگە تەقلیدییەكاندا) چونكە ناتوانین بە بێ دەمامك و بە بێ درۆ بین، بۆیە لێی دەترسێین و لەبەری هەڵدێین.

بە قسە خۆشە و ئاسانە باسی ڕاستی بكەیت و بڵێی ڕاستی و ڕاستگۆیی وەهان و وەها نین و بە شان و باڵیاندا هەڵبدەی؛ بەڵام بە كردار ڕاستگۆبین، ئەوا شتێكی یەكجار سەختە: شمشێرەكەیە، كە دەمامكە ئەستوورەكەت لەت لەت دەكا و ڕووی ڕاستەقینەی خۆت بۆ بە دەردەخا. ئایا تۆ دەتوانی خۆت بیت و ئەو دەمامكە ئەستوورە لەمێژینە و كۆنینەیەی لە خۆت دابماڵی، كە هەر لە منداڵییەوە كۆمەڵگە بۆی دروست كردووی و لە ڕوخساری كردووی و كەسایەتی ڕاستەقینەتی پێ شاردووەتەوە؟

ئەم دەمامكە بە چەمكە فرۆیدییەكەی بریتییە لە منی باڵا و لە بەها و داب و نەریتی باوی كۆمەڵگە، كە پێمان دەڵێ ئێمە خۆمان نەبین، بەڵكو ئەوانی دیكە بین. ڕاستییەكەی ئێمە هەم دەبێ خۆمان بین و هەم ئەوانی دیكەش بین. ئازادی و ڕاستگۆیی من بەندن بەم هاوكێشەیەوە: هاوكێشەی دانانان بە ئازادی و بە ڕێزگرتنەوە. من ڕێزی تۆ دەگرم و ئازادیت دەپارێزم، تۆش هەمان شت لەگەڵ مندا بكە؛ ئەمە (ئەم هاوكێشە ئاسانە – قورسە) بەختەوەری بە هەموومان دەبەخشێ. ئەوساكەش پێویست ناكا، كە ئێمە شت لە یەكدی بشارینەوە و درۆ لەگەڵ یەكدیدا بكەین و دەمامك بۆ یەك بەكار بهێنین و لە دەركەوتنی كەسایەتی ڕاستەقینەی خۆمان بترسێین. لەو كۆمەڵگانەی، كە ئازادی (ئازادییەكانی) تێدا بەرقەرار نییە، دەمامكەكانیش زۆر دەبن و ڕاستی و ڕاستگۆییش ئەستەم و دەگمەن دەبن؛ ئەمە (ئەم دیاردەیە، دیاردەی دووڕوویی و دەمامكدارییی) هەموو ئاستێكی ژیانی تاك و كۆمەڵگە دەگرێتەوە: سیاسی، كۆمەڵایەتی، ئابووری، كارگێڕی، ڕۆشنبیریی… تاد.

بەختیار محەمەد

لەنێوان نەخشەی کوردستان و نەخشەی میساقی میللیدا.. ڕەسوڵ بێسکێنی

لەکاتی سەردانە سێ ڕۆژە ڕەسمیەکەی پاپای ڤاتیکان بۆ وڵاتی عیراق و لە کاتی سەردانی پاپا فرانسیس بۆ هەولێر لە فڕۆکەخانەی نێودەوڵەتیی هەولێر لە کاتی پێشوازیدا ئەو پولانەی نمایشکران، یەکێک لەو پولانە وێنەی پاپا فرانسیس و نەخشەی کوردستانی گەورەی بە نیوەناچەی لەسەر بوو، دوای بڵاوکردنەوەی ئەو پولە دەوڵەتی تورکیا لە ئاستی دەسەڵات و ئۆپۆزسیۆنەوە دژ بەو کارە هاتنە سەرخەت و بەتوڕەیی و بە زمانێکی نا دبلۆماسیانە کە هەر لە خۆیان دەوەشێتەوە، کەوتنە هەڕەشە و سوکایەتی کردن بە کورد و کوردستان و بەرپرسانی هەرێم.

ڕەجەب تەیب ئەردۆگانی سەرۆکی تورکیا بارودۆخی سیاسەتی خۆی باش دەزانێ و بەمەش توشی ترس و دڵەڕاوکێیەکی زۆر بووە، بەتایبەت دوای ئەوەی کۆنگرێسمانە کۆماری و دیموکراتەکان داواکاریان خستەبەردەم جۆبایدن کە گوشاری زیاتر بخرێتەسەر تورکیا، بەهۆی پێشێلکاریەکانی تورکیا کە لەبواری مافەکانی مرۆڤ ئەنجامی داون، بۆیە کاردانەوەی بەرپرسانی تورکیا ئەم جارە تەنیا لەبەرامبەر دەرکردنی ئەو پولە نیە، بەڵکو زیاتر لەوە دەچێت لە هاتنی پاپای ڤاتیکان نیگەران بن، وابیردەکەنەوە سەردانەکەی پاپا جگە لە لایەنی ئاشتی و ئایینی مەبەستی تری سیاسی لە پشت بێت، کە بۆ ئەوان مایەی نیگەرانیە، بۆیە دێن پول و ناوەرۆکەکەی دەکەنە بیانوو بۆ گوشارخستنە سەر بەرپرسانی هەرێمی کوردستان و دەڵێن دەبێ سنووری خۆتان بزانن.

لەکاتێکدا لەم ماوەی ڕابردوودا بەرپرسانی تورکیا خۆیان بەتایبەت ئەردۆگانی سەرۆک کۆمار و وەزیری بەرگری، چەندین جار نەخشەیەکیان بڵاوکردۆتەوە، بەناوی نەخشەی میساقی میللی تورکی، لە نێو نەخشەکەدا بەشێکی خاکی هەرێمی کوردستان و ڕۆژئاوای کوردستانیش خراوەتە سەر ئەو نەخشەیە، بەبێ ئەوەی حیساب بۆ ئەوە بکەن ئەوە نیشتمانی کوردە و بێ ئەوەی هیچ سنوور و بەهایەك بۆ سیاسەتی دراوسێیەتی و نێودەوڵەتی دابنێن، ئەگەر کوردستانیشی لێ بەدەر بکەن، خۆ لەڕووی نێودەوڵەتیەوە باکووری هەردوو وڵاتی عیراق و سوریا دەگرێتەوە، کەچی تورکیا وەك سنووری میساقی میللی ئاماژەی بۆدەکات و بە خاکی خۆی ئەژماردەکات، بەبێ ئەوەی هیچ کەس لە بەرپرسانی هەرێمی

کوردستان بۆ تورکیا بێت ئەمە خاك و نیشتمانی کوردە و خوا بەنەتەوەی کوردی بەخشیوە و بێت نیە بەم شێوەیە بێباکانە ڕەفتاربکەیت.

سەرەڕای ئەوەش مایەی سەرنجە حکومەتی هەرێم شەرمنانە لەبارەی بابەتی پولەکەوە ڕاگەیاندووە، ئەمە ڕای حکومەتی هەرێم نیە و تەنیا ڕەشنوسی دیزاینە و حکومەتی هەرێمی کوردستان خۆی ئەم دیزاینەی دروستنەکردووە، تەنیا چەند گرافیستێک و هونەرمەندێک وەک دیاری پێشکەشیان کردووە، وەزیریش بڕیاری چاپکردنی هیچ کام لەو دیزاینانەی نەداوە، چاپکردنی پول چەند ڕێکارو یاسای تایبەت بەخۆی هەیە و پێویستی بە بڕیاری حکومەت هەیە.

هەروەها ئەوەش بەبیر تورکیا دێنێتەوە، ئەوانیش هەڵەیان هەیە، بەڵام حکومەتی هەرێم دەستێکی دەپاکە و هیچی لێ دەدڵنەگرتوون، ئەوەتا سەرۆکی پارتێکی تورکیا ساڵی رابردوو گوتبوی، کەرکوک 82مین و موسڵ 83مین شاری تورکیا دەبێت، ئێمەش هیچ شتێکمان لەوبارەیەوە نەگوت.

لەکاتێکدا تورکیا چەند ساڵێکە سەروەری خاکی عێراق و هەرێمی کوردستان پێشێل دەکات، کەچی کەس لە بەرپرسانی هەرێمی کوردستان لە گوێ کاڵتر بۆ تورکیایان نەوتووە، ئەگەر پێمانوایە خاکی کوردستان مافی ڕەوای نەتەوەکەمانە و بەسەر ئەو وڵاتانەدا دابەش کراوە و بەمافی خۆمانی دەزانین، لەو ڕوانگەیەوە تێدەکۆشین بۆ یەکگرتنەوە و یەکخستنەوەی نیشتمانەکەمان، پێویستە ئازایانە و لێبڕاوانە سەرەتا داوای پاك کردنەوەی خاکی هەرێم لەدەسەڵاتی ئەوان بکەین، ئینجا هەنگاو باوێژین بۆ چەسپاندنی پلانەکەمان، ئەگینا هیچ پێویست ناکا بۆ جوڵاندنی سۆزی هاووڵاتیانی هەرێم ناوەناوە بەهەڵوێستێکی لەم شێوەیە بارودۆخی وڵاتەکەمان بخرێتە مەترسیەوە.

زەواجی فاشیزمی سەوز و سپیی بۆ داغانکردن ئێمە.. ئاسۆ جەوهەر

ئەگەر بۆ پێوانەکانی ئەنترۆپۆلۆژیای سیاسیی-بێت، لە هیچ جیۆگرافیا و سەردەمێکی مێژوویدا سیستەمێکی سیاسیی و ڕێکخراوی سیاسیی وەک ئەمانەی هەرێمی کوردایەتیی نادۆزینەوە، هەتا

براوردی بکین یان بیچونین بم چتگریی سیاسیی کوردستان-عراق.

خونـدنوکی خـرای ئنترپلـژیـی ب سـانی دیی هشتـا و دیی نوتی صدی بیست-ی هولـر، باکاتیی، دهک و بادینان ب گشتیـی بکـن ئوا ئوکـات ل رووی ئنترپلـژیـای سیاسـیی، ئنترپلـژیـای کولـتـووریی و ئنترپلـژیـای کمـایـتیی-و براورد بکین ب ئستا جریئتر و ل پشتر بوون. هکاری ئو گشکردنـیـش ئو بـوو ک ئو کـات میللیگرایـی سـرتایی – کـوردایتیی دانیشتـوانکی کفـت نکـرد بـوو، بـام ئـستا پـاشکشیکی گورـی کـردو! ئو ناوچـان براورد ب سلمانیی، کرکوک و گرمیان و پشدر و بتون ئو سردم کمتر ل نو هـاژوهوژی ناسـینالیزمی کوردییـدا بـوون و دسـکن و زگ(سک)ییان ب بزوتنو چکداریکانی ئیلول و گوان و “ششی نو” ناکرد.

هکاری ئم پاشکشیش ب ئو دگتو، ل نوتکانی صدی رابردو و سرتای صدی بارزانییکان-پارتیی و فاشیزمی سوننیی متوربکراوی پارتیی، صدان کردی تیرری سیاسیی و فیزیکییان دژ بو بزاق کمایتیی و سیاسیین ئنجامدا.

ئمیش وک کولـتووری تقاندن! ب دستی پارتیی لو جیگرافیایدا جکوت بوو، رگی ل پرسی گشپدانی سیاسیی ئو ناوچ گرت.

تخوین کردن، سزادان، زیینـدانیی کردن، تیررکردن! دیاردیکی نو نیی ل مژووی بزوتنوی کوردایتیی دا، بکو ئم کولـتووری ناسینالـیزمی کوردیی بوو، ب درژای ٨٠ سا ب سزادانی نیاری سیاسییکانی؛ همیش رخنگران و پلوالـیزمی سیاسیی نو بزوتنوی رزگـاریـیخوازیی کوردسـتان، کـوردایـتیی تشقی پکـردو و کـردویتیی قچـی قوربـانـیی ب عمـالتی ئیقلـیمیـی و نودوتییکان.

ئو ژینگ کمایتیی و دروونیی کسایتیی کوردایتیی تدا پگیندراو، هکاری سرکیی بوو ب ئوی کسایتیی سسیاتی کوردایتیی تدا چ ببت، بی همیش پشلی هموو مافکانی مرڤی کمگکی کردو و تنانت دزی کوردی ب ئایدیلژیای ناسینالـیزم ل هت-تی ترسناککاندا رتاندو.

کـوردایـتیی ل روانگی ئنترپلـژیا=ئنترپلـژیا=مرڤناسـیی-سیاسـییو ئگر تتی بکـین، ئوا ل نـو هیـچ رکخرواکـی سیاسـییدا هـاوشوکی نـادزیتو براوردی بکـیـت ک چنـد کولـتووری شکاندنو و تکشکاندن و لاقکردنی مرڤی کردو؟! ل نو قمویی فاشیی تریین رژمی ناوچکدا ک فاشیزمی سوز -

موتوربەی ناسیۆنالیزمی تورکیی و ئیسلامیی سوننیی-ە نەیارە سیاسییەکانی و ئەندام پارلمان بە شێوەی چەتەیی و سەرسەرییانە لەلایەن بەڵتەچییەکانییەوە خەڵتانی خوێناکرێت!

ئەوەی دەردەکەوێت، لە کایەی سیاسیدا بەشێک لە هێزە سیاسییەکانی هەرێمی کوردایەتیی وەک مەحمود بەرزنجیی بە بیانووی فاشزمی سوننیی و نەقشبەندیی و بازرگانیی چەتەیی، ڕەدوی فاشیزمی ئاکەپە کەوتوون و لە پراکتیکی سیاسیدا لە تورکیاوە بۆ باکووری سوریا و باکووری عێراق فاشیزمی سەوزی سوننیی تورکیی و فاشیزمی سپیی کوردایەتیی زەواجیان کردوە بە چەوساندنەوە و کوشتاری گەلانی تورک و کورد و عەرەب و پێکهاتەکانی تر.
فاشیزمی ئاکەپە لە کایەی نێوخۆیی، ناوچەیی و نێودەوڵەتییدا گورزێکی گەورەی سیاسیی، دیپلۆماسیی و ئابووریی و عەسکەریی بەرکەوتووە و کوردایەتییەکەی بارزانییش دەیەوێت ریسوایی ناوخۆییەکەی باشارێتەوە و دەن بە بزر(ون)کردنی ئەو شکستانە، بە تیرێک دوو نیشان دەپێکن! لە ئەنادۆڵ ناسیۆنالیزمی تورکیی و لە کوردستان ناسیۆنالیزمی کوردیی پێکدا هەڵدەپژێنن.

هاوڵاتیانی کوردستان شەریان ناوێت.. ئەحمەد رەجەب

ئەرێ کۆکردنەوەی هێز زەنگی شەڕێکی خوێناوی نییە پارتی دیموکراتی کوردستان (پدك) نیازی وایە خۆی بکات بە جێگرەوەی گەلی کوردستان و هەموو شتێك ئەو بریاری لە سەر بدات، راستە پدك گەورەترین حزب بوو لە هەڵپژاردنی پێشوو بەڵام ئەوە تا سەر نییەو دوور نییە لە هەڵپژاردنی داهاتوو قەوارەی زۆر بچوك بێتەوە بۆیە هەر لە ئێسادائەیەوێت لە گەڵ جزبە شیعەکان هاوپەیمانی درێست بکات و رێیش بە هیچ حزبی کوردستانی نادات.

پارتی ژمارەیەکی زۆر هێزی پێشمەرگەی بردوەتە سنوری ناحیەی قەسرێ هاوشێوەی جولە پێکردنی هێز بۆ زینی وەرتی وشوێنی ترو ئەو هێزانە بۆ گەلە کۆمەکییە دژ بە پارتی کرێکارانی کوردستان (پکك) و

حكومەتی توركیا نایشارێتەوەو پشتگری لە سەروی عێراق ئەكات و مەبەستی كوردستانە و بۆ (زانیاری و ئاگاداری دوژمنان قەت ناوی هەرێمی كوردستان ناهێنن بەڵكو ئەڵێن سەروی عیراق هەر وەك بەعسییە شۆڤنیستەكان ئەیانوت شمال العراق).
نابێت ڕۆژێك لە ڕۆژان ڕژێمێكی خوێنڕێژو سەركوتكەری خەڵكی سڤیل و بە تاوان لە بیر بكەین و، توركیا هەموو كات بە ئاگرو ئاسن وەڵامی هاوڵاتیان و پرسەكانی كوردی داوەتەوەو، سەرەرای پێشێلكردنی تەواوی پرەنسیپەكانی مافەكانی مرۆڤ و، تەواوی یاساكانی ڕێچاوكراوی جیهانیی سەبارەت بە مافە سەرەتاییەكانی مرۆڤ ژێر پێ خستووەو، كەس نەیتوانیوە بەرگری لە مافی هاوڵاتیبوونی خۆی بكات توركیا هەرچی كاری خراپە هەیە لە گرتن و كوشتنی بە كۆمەڵی دانیشتوانی دێهات و شارەكانی باكوری كوردستان و روخاندن وتێكدانی خانوو وتەختكردنیان لە گەڵ زەویداو سوتاندنی باخ و دارو پووش و كوشتنی مەروماڵاتی هاوڵاتیان ئەنجامداوەو بەوەش نەوەستاوە چەندین شوێن و شاری لە ڕۆژئاواو باشور كوردستان داگیركردووەو ئەوەش حاشا هەڵنەگرەو بە بەشك لایەنێكی خۆجێی (محەلی) یارمەتیدەری بووەو سەرانی دەوڵەتی توركیا نایشارنەوەو پێشنیاریان بۆ هەرێم كردووە بەرامبەر بە هاریكاری و چاوساغی و كۆكردنەوەی زانیاری لە سەر (پ،ك.ك) یارمەتی هەرێم لە رووی ئابووری و داراییەوە ئەدەن و، بۆ گەیشتن بە مەرامە چەپەڵەكانی داواشیان لە عێراق كردووە لە رووبەروو بوونەوەی (پ.ك.ك) هاوكاریان بكات.

بەردووامنكردنی ناوچە سنوریەكانی باشوری كوردستان لە لایەن فڕۆكە جەنگییەكان و تۆپخانەكانی توركیا لە ناو خاكی كوردستان بۆ ڕەزی و سوكـــایەتییە بە گەل و نیشتمـــــان و، هەرلایەنێـــــك ڕێگە بەو بەردومانكردنە بدات ئەوە بەشك خیانەتێكی نەتەوەییە و جێی ریسواو شەرمەزارییە و، لە راستیدا بەردەوامی ئەو بەردوومانانە بۆ هەموو شێوەیەكانی كارێكی نارەوا و نامرۆڤانەیە و ئاسایشی وڵات و خەڵكی گوندەكانی خستوەتە مەترسییەوە بە جۆرێك ناتوانن لە شوێن و زێدی باوباپیرانی خۆیان بە ئارامی بژین و، ئازادانە بەردەوام بن لە كاری ڕۆژانەیان وەك: كشتوكاڵی و بەخێوكردنی ئاژەڵ و هەنگ و بایخدان بە باخ و ڕەزەكانیان.

دوژمنانی گەلی كوردو كوردستان لە مێژەوە تەراتێن ئەكەن و بە ئارەزوو سەربەستانە بەناو شارەكانی كوردستان هاتووچۆ ئەكەن و، وەك بڵێت ئەم خاكە هی ئەوانەو، خۆیان كردووە بە خاوەن دەسەڵات و حوكمرانی ئەو خاكەی داگیریان كردووەو ، بووەتە بریار بەدەستی

ناوچە داگیرکراوەکان و زۆر لووتبەرزانە‌ ئەروانن خەڵکی ئەم وڵاتەو، وا دیارە لە بن هەنگڵیان چەندین نەخشەی گڵاویان شاردووەتەوەو، کەمە کەمە ناچار ئەبن ئاشکرای بکەن و ئەو کەسانەش پشتگیریان لێئەکەن سەرشۆرانە نەخشەکانیان جێبەجێ ئەکەن و تا ماون بە زەبوونی و ژێردەستەیی ئەژین و ، بوونی پەیوەندی لە نێوان هێزەکانی تورکیای داگیرکەرو هەرەێزێکی تر ترسی هەیە لە سەر سەروەری نیشتمان ومافە رەواکانی گەل و لە باتی سەرکۆنە‌و ریسواییکردنی تورکیای داگیرکەر سەرۆکی حکوومەت ستایشی هاوکاری حکوومەتی تورکیای ئەکات.

جێی شەرمەزارییە بەرپرسانی کوردستان هەر لە سەرۆک هەرێم و سەرۆک حکومەت بە ئاشکراو نهێنی سەردانی تورکیا ئەکەن و، پێشوازی لە بەرپرسانی تورکیاو شاندو هەواڵگیرییەکانی بە گەرمی ئەکەن و، نەخشەکانی تورکیا بە فەرمانی ئەوان جێبەجێ ئەکرێن و، مەبەستی سەرەکی تورکیا کەنترۆڵ کردنی خاکی کوردستانە و، بەرپرسێکی حکومەت لە باتی ئەوەی تورکیاو هێرشەکانی ریسواو شەرمەزار بکات، پاساو ئەهێنێتەوەو، رووی تورکیا سپی ئەکات و ئەڵێت:
(ئەو کردەوانەی پەکەکە ئەیکات نە لۆژیک، نە ویژدان قبوڵی ناکات) و، وادیارە (ئەوەی تورکیا ئەیکات جێی قبوڵە) و، پێشتر بەرپرسە باڵاکانی هەرێم و حکومەت چەندان جار ئەیانوت : ئەبێ میوانەکان، مەبەست پەکەکە) یە برۆنە دەرەوەو ئێستا پشتیان بە رێکەوتنێك بەناوی شەنگاڵ بەستوەو زۆر دڵخۆشن کوردو هێزە کوردستانییەکان لە شەنگاڵ دەربکرێن بەڵام دانیشتوانی شەنگاڵ دژی ئەو رێکەتنە وەستاون و تورکیا راشکاوانەو بە بەرچاوی دنیاو بێ شەرمانە ئەڵێت ئێمە شەنگاڵ ئەگرین و کەمپی مەخموریش تێکوپێك ئەدەێن.
بەرپرسانی حکومەتی کوردستان هیچ هەڵوێستێکیان بەرامبەر بە دەستدرێژییەکانی تورکیاو بوونی ـــ 30 ـــ بنکەی سەربازی بە تۆپ و هەلیکۆپتەرو تانك و چەندین چەکی مۆدێرن نییەو، هەموو کات بەرپرسانی حکومەتی کوردستان دەموچاوو روخساری داگیرکەران سپی ئەکەن وپاساو ئەهێننەوە گوایە گریلاکانی (پ.ك.ك) بوونەتە هۆێ پەلکێشی سوپای دەوڵەتی تورکیا بۆ ناوخاکی کوردستان و، لەم بارودۆخە دژوارەدا خەڵك لە نیازی دەوڵەتی تورکیا بۆ داگیرکردنی خاکی باشوری کوردستان ئەترسێت.

کردەوەکانی دەوڵەتی تورکیا دەست درێژییە بۆ سەر سەروەری خاکی هەرێمی کوردستان بە گشتی و د□ق□ری شنگال بە تایبەتی و دەست□وەردانە لە کاروباری ناو وڵاتێکی ترو ئەمەش پێشێل کردنێکی

ئاشکرای یاسا و رەسا نێودەوڵەتییەکانە و، بۆیە پێویستە هەموو خەڵکی بە شەرەف و مرۆڤدۆستانی ئازادیخوازی دونیا ئەو دەستدرێژییە بە سەر خاکی هەرێمی کوردستان ریسواو شەرمەزار بکەن و، پێویستە حکومەتی هەرێمی کوردستان سنورێک بۆ ئەو دەستدڕێژیانەی تورکیا دابنێت و چیتر ڕێگەی پێ نەدرێ بە ئارەزووی خۆی لە ناو خاکی باشوری کوردستان تەراتێن بکات.

بەڵێ ، لە بەرامبەر کارە قیزەونەکانی تورکیا پێویستە خەڵکی کوردستان و، ئازادیخوازان و هەموو دڵسۆوانی گەل و نیشتمان بێنە دەنگ و ، ئەو کارە ملهورانەی تورکیا ریسواو شەرمەزار بکەن و، ڕێگە بە شەری کوردکوژی نەدەن و، وڵاتەکەمان بپارێزین و، ئەرکی حکوومەتی هەرێمی کوردستانە هەڵوێستی بتەوو تەواوی هەبێت لە ئاست پاراستنی هاووڵاتیانی کوردستان و ئاسایشیان و، لێرەوە داوا لە حکوومەتی هەرێمی کوردستان ئەکرێت دۆسیەی دەستدرێژییەکانی تورکیاو بۆردومانکردنی خەڵکی سفیلی بێ تاوان و، خاپور کردنی دێهات و، سوتاندنی پوش و دارستان وباخەکانی وڵاتەکەمان بگەیەنێتە نەتەوە یەکگرتووەکان و، بە فەرمی سکاڵا بەرامبەر بە تورکیا تۆمار بکات و، هاوکات داوا لە پارت و لایەنە سیاسییەکانی کوردستان ئەکرێت هەڵوێستی راشکاوانە بەرامبەر بەم تاوانانە دەرببڕن و ئەم تاوانانە ریسوا بکەن کە بەرامبەر بە گەل و نیشتمان ئەکرێن.

12/3/2021

مروارییەکانی ئەوین. تێکست: ستیڤان شەمزینی

مرواری یەکەم

لە بەردەم پەنجەرەی تەڵخی چاوەڕوانیدا
شەوە هەنارییەکانم ئەخەمەوە
ساتە کریستاڵییەکانم لە نێو لاپەڕەکانی تەمەندا
هەپروون هەپروون ئەبێ

ژنێک لە رەنگی فریشتە و لە نەژادی هەنار
قوم قوم تەڕیی خۆیم دادەتێ
نیگا سارد و سڕەکانی دڵم
بەزەردەخەنەیەکی مۆنالیزایی گەرم ئەکاتەوە

موزیکی دەنگت، خۆشترین سەدای فلووتێکە
شنەبای بەهەشت هێناوێتی
لەو سپێدە دڵتەنگەدا هاتیت
لە مەعبەدی تەنهاییدا گۆشەگیرانە ئەتلامەوە

لەگەڵ کزەبایەکی پاییزی
بەچرپە باسی حکایەت و جوانی تۆمان ئەکرد
هەورێک گوێی لێبوو، لە حەژم□ تا توایەوە
نم نم باران بەسەرماندا باری

چیتر ناڕوانمە ماڵی شەو و
سەرەتاتکێی ئەستێرەکانیش هەژمار ناکەم
ئەزانم شەو چەند تاریکیش بێ
خۆری تۆ لەرۆژهەڵاتی مندا هەڵدێتەوە

چاوەڕوانی ئەو رۆژەم پێمبڵێی وەرە
گوێ لەم سترانەی عەشق بگرە
ئەو گۆرانییەی هەموو سروشت
لەگەڵ خۆیدا پڕ ئەکات لە پرشنگ

وای لە من لە چاوەکانمەوە عەشق ئەبارێت
لە دڵیشمەوە دڵۆپە فرمێسک
وای لە تۆ بۆنی ماچی منت گرتووە

تک تک ئاونگ لەسەر لێوت ئەنیشێ

لە رووباری حەزەکانتا سەوڵی پ□ککگەیشتن
لە هاژەی شەپۆلێکدا لێ ئەدەم
ئاوەسەری گیانم، لە شەختەترین رۆژی تەمەنما
گوڵە نیلوفەر دەرئەکات

شیعرەکانم رەنگ و بۆنی تۆیان گرتووە
سێتارەکەشم ئاوازی شێتی ئەژەنێ
کڕێوەی ئارەزووەکانم لە نێو نازی
مەمکە پشکۆییەکانتا خامۆش ئەکەمەوە

ئەمەوێ خۆرێک بم لە شەوەزەنگەکانتا
سەدات بم کە بێدەنگی داتدەگرێ
تۆش خوێنی دەرمارەکان و
ئاوەدانی بە جۆشی نێو رۆژانی تەنهاییم بە

ئەو شەمەندەفەرەی هەرگیز ناگاتە جێ.. شیعر/ کاوە عوسمان عومەر

ڕۆژە بابردوەکان،،
خەمەکانی پێچایەوە،،
تا بیباتە ویستگەیەک،
چۆڵ و وێرانە..

شوێنێک لە تابلۆی چاوەڕوانی،،
هەرگیز نە خەیاڵێک..
خەونێک،،
هیوایەک،،
ئەو جێی ناهێڵی..
بەڵکو ساتەوەختێ..
شەمەندەفەرێ،،
درەنگانێ،،
تا دوا مەنزڵگەی..
عیشقی بەرێ،،
مەلە وەرزیەکانیش..
لە دوا شەقەی باڵێ،،
دێڕە شیعرێکی کۆچیان
کێشا لە ئاسمانێ،،
هەڵواسراو ،،
بە تابلۆی ئازارێ،،
نە فرمێسکی پێڵوی هەورێ،،
نە پاشماوەی جێماوی ..
کازیوەیەکی درەنگانێ،،
نە گەڵا وەریوەکانی …
پەلو باڵی دارستانی پایزێ،،
ئەندێشەی گەڕانەوەی..
کۆچەرێ دێنێ،،،،
چرپەیەک ،،
وەک زەنگێکی دووری کەنارێ،
بە گوێیدا ئەزرنگێنێ،،
شەمەندەفەرەکان،،
هەر گیزا و هەرگیز،،
ناگەنە جێ…
تۆش لە ژوری خۆتا،،
وەک پاڵەوانی ئەفسانەی …
عیشقی ناکام،،
با خەوێکی دوور،
چاوەکانت لێکنێ،،
تێبڕوانە،
ژیان هێڵە ئاسنینێکی چؤڵە،،
تەماوی و دوور،،

دڵەکانیش شیعری پەرشو پڵاون..
با یەکی بێهودە،،
دەیانباو دەیانهێنێ،،
مرۆڤەکانیش.
فارگۆنی چۆڵن..
بێ سەرەتاو کۆتا ،
گێژەنەی کات،،
بەرەو تونێلی نادیار،،
ئەیانهێنێ،،
لەم چۆڵەوانی ژینە، ئازیز،،
هیچ شەمەندەفەرێ،،
ناگاتە جێ،،
باشترە تۆ ، ڕێیەکی تر..
بگریتە بەر،
دارستانێکی تەنیا..
هەناو تەم و مژ،،
جەستەی تەزیوت..
لە ئامێز بگرێ،،
شەمەندەفەرەکانی زەمەنێکی ،،
بەسەرچوو،،
هەرگیزاو هەرگیز..
ناگەنە ویستگەی...
هیچ ڕۆحێ...
با لەم تەنیاییە ئەبەدیە،ئازیز...
کزە با یەکی ئێوارە،،،
دڵت بلاوێنێ،،
جانتا سەوز و کڵاوە سپیەکەت ،،
هەڵگرە ،ئازیز،،
چونکە هیچ شەمەندەفەرێ،،
ناگاتە جێ،،
با هەنگاوە جێماوەکانت،،
بەرەو ژورە تاریک وتەزیوەکەت ،،
پێهەڵگرێ،،
چونکە نە ئەمشەو،،
نە سبەی شەو،،
نە شەوانی دواتر،،
هیچ شەمەندەفەرێ،،

ناگاتە جێ،،
دڵنیابە ئازیز،،
نە شنەبایەکی دڵشکاوی پایز،.،
نە هەورە چاو تەڕەکانی..
کازیوەیەکی ئەرخەوانی درەنگانە،،
هەواڵی کۆچەڕێکت ..
بۆ ناهێنێ،،
دوا نامەی ماڵئاوایش بدڕێنە، ئازیز..
زۆر دڵنیابە،
نە سبەینێ،،
نە وەرزێکی سەرابی تر..
نە ساڵانی تەنیایی تر،،
هیچ شەمەندەفەرێ،،
ناگاتە جێ
وێنەکە کارێکی هونەری فۆتۆگرافەری نەمساوی
(Martin Winkler)
بە سوپاسەوە لە پەیجی فەرمی خۆی وەرگیراوە